

УДК: 37.014.53

***Парасій-Вергуненко І.М.**
д.е.н, професор
професор кафедри обліку в кредитних
і бюджетних установах та економічного аналізу
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна*

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ВАРТОСТІ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

В умовах обмеженості ресурсів державного бюджету в сучасних умовах особливої актуальності набувають питання забезпечення економічної та соціальної ефективності усіх видатків, у тому числі й витрат на фінансування підготовки фахівців з вищою освітою. Одним з комплексних інструментів ефективного управління діяльністю вищих навчальних закладів є науково обґрунтована вартість освітніх послуг, яка є базою для формування їх політики щодо набору студентів за напрямками підготовки, і є визначальним індикатором конкурентоспроможності освітнього закладу. Враховуючи це, актуалізуються питання розроблення методики визначення орієнтовної середньої вартості підготовки одного фахівця, аналітичної оцінки її обґрунтованості в розрізі окремих спеціальностей та освітніх рівнів, належного удосконалення її облікового забезпечення. Така методика має застосовуватись як окремими навчальними закладами, що надаватиме їм можливість участі у конкурсі на розміщення державного замовлення на підготовку кадрів, так і державними замовниками. Оскільки базою формування вартості освітніх послуг слугує їх собівартість, належний контроль і аналіз її динаміки є пріоритетним аспектом управління фінансовою і освітянською діяльністю ВНЗ.

Дослідженню витрат вищих навчальних закладів, обґрунтуванню методичних підходів до визначення вартості навчання за державним замовленням, оцінюванню ефективності витрат на освітні послуги присвячено розробки таких вчених, як Л.Антошкіна, Я.Воловець, М.Казнова, І. Каленюк, А.Клюєв, В. Кононенко, Ю.М.Краковський, О.Левченко, П. Куліков, М. Куценко, Ю.Лисенко, Л.Ловинська, Г.Лопушняк, Ю.Марков, С.Мельник, О.Ткачук, Н.Ушенко та ін. Незважаючи на значний внесок даних науковців в зазначену проблематику, методичні підходи до обґрунтування компонентів вартості освітньої послуги залишаються дискусійними і потребують першочергового вирішення через розроблення нової методики, яка б враховували зміни бухгалтерського законодавства в секторі державного управління.

Затверджена у 2013 році Методика розрахунку орієнтовної середньої вартості підготовки одного кваліфікованого робітника, фахівця, аспіранта, докторанта [0] була першою спробою застосування базових (концептуальних) принципів нормативного фінансування освітніх послуг. Згідно з цією методикою, ВНЗ повинні, використовуючи певні складові витрат, визначати орієнтовну вартість підготовки одного студента і надавати ці розрахунки державним замовникам та Мінекономіки для орієнтиру при визначенні загальних обсягів державного замовлення. Перевагою даної методики було нормування витрат на одиницю освітньої послуги, а не в розрахунку на одну установу. Проте головним її недоліком стало формування інформації про склад витрат за елементами на основі кошторисної класифікації видатків, яка не дозволяє виокремити склад прямих і непрямих матеріальних витрат та витрат на оплату праці, які складають основну частину витрат, що в свою чергу ускладнює механізм калькулювання собівартості освітньої послуги та унеможлиблюють контроль за економічно обґрунтованими видатками [0, с.16].

Специфіка освітніх послуг передбачає врахування низки проблемних аспектів, які ускладнюють формальний розрахунок їх собівартості (орієнтовної вартості підготовки одного фахівця), і водночас, суттєво впливають на цінову політику навчальних закладів.

По-перше, при визначенні вартості освітніх послуг важливим питанням є вибір одиниці калькулювання. Зазвичай, більшість навчальних закладів при розрахунку собівартості розподіляють витрати на 1 студента, що є цілком виправданим. Такий підхід зумовлений кінцевою ціллю розрахунку собівартості, а саме визначення вартості освітньої послуги для конкретного її отримувача. Проблема даного підходу полягає у тому, що не всі статті витрат однаковою мірою можуть бути розподілені між студентами різних спеціальностей. Так, для багатoproфільних вищих навчальних закладів, що готують бакалаврів та магістрів різного фаху (наприклад, спеціалістів з економічних, технічних, природничих спеціальностей) для кожного конкретного напрямку використовують різну матеріальну і технічну базу (відповідне обладнання). Навіть на підготовку студентів однієї спеціальності витрати можуть відрізнятися залежно від курсу навчання та аудиторного навантаження (наприклад, при поглибленому вивченні іноземної мови). Оскільки врахування подібних деталей робить розрахунки громіздкими і не завжди точними, розподіл витрат зазвичай здійснюється усереднено, виходячи із загальної кількості студентів, що робить розрахунок приблизним (орієнтовним). Альтернативним підходом до вибору калькуляційної одиниці є навчальне навантаження, тобто 1 кредит [0, с.26]. Такий підхід до вибору калькуляційних одиниць цілком може мати місце, проте не вирішує зазначених вище проблем, оскільки кінцева собівартість послуги, яка є базою для визначення вартості освітньої послуги, визначається шляхом множення собівартості кредиту на кількість кредитів, передбачених навчальним планом.

По-друге, ускладнюють розрахунок собівартості освітньої послуги і відповідно їх вартості, відсутність низки нормативних баз, зокрема: Типових штатних нормативів для ВНЗ III-IV рівнів акредитації (нормативне співвідношення кількості обслуговуючого та адміністративного персоналу до викладацького); перелік необхідного обладнання, програмного забезпечення в межах освітніх програм; затверджені нормативи витрат на утримання майна, норми споживання матеріальних і енергоресурсів, та інші нормативи.

По-третє, негативно впливає багатоваріантність можливих підходів до класифікації елементів витрат та їх віднесення до складу загальної вартості підготовки одного студента та невідповідність її інформаційного забезпечення, що формується за елементами кошторисної класифікації, до вимог бухгалтерського законодавства, яке передбачає формування складу витрат за статтями (НП(С)БО 135 «Витрати»).

По-четверте, склад витрат, що формують орієнтовну вартість підготовки одного студента, згідно чинних методичних рекомендацій не є економічно обґрунтованим, оскільки витрати соціального характеру (наприклад, виплати стипендій, різні соціальні виплати, витрати на утримання гуртожитку та інші) напряму не відносяться до процесу надання освітніх послуг, а є лише інструментом реалізації соціальних програм держави, і відповідно, штучно збільшують їх вартість.

По-п'яте, на вартість освітньої послуги окрім її собівартості впливають також непрямі фактори, зокрема попит на ринку праці на окремі види спеціальностей, якість освіти, якісний склад професорсько-викладацького складу, престижність навчального закладу, його місцезнаходження (столиця, конкретний регіон), рейтинг навчального закладу при працевлаштуванні випускників тощо. Для надання дійсно якісної освітньої послуги лише факту закупівлі найновішого сучасного обладнання або програмного забезпечення буває недостатньо, оскільки важливим є грамотне і ефективне його використання, що в свою чергу залежить від рівня кваліфікації викладацького складу. Нині для оцінки якості освітніх послуг враховуються непрямі показники, зокрема, частка викладачів з науковими ступенями, що в кінцевому випадку виражається через питому вагу витрат на надбавки за ступені в загальних витратах на оплату праці. Проте, зрозуміло, що кількість професорів сама по собі не гарантує якість освіти та високий рівень отриманих знань студентами.

Отже, методика визначення вартості освітніх послуг, заснована на нормуванні витрат за окремими складовими в розрахунку на 1 студента, має стати основою для формування концепції нормативного фінансування освітніх послуг, повинна бути однаковою для всіх вищих навчальних закладів з диференціацією за спеціальностями та напрямками підготовки та має стати базою для формування стратегії розвитку вищих навчальних закладів в умовах посилення конкуренції на освітньому ринку.

Список використаних інформаційних джерел

1. Методика розрахунку орієнтовної середньої вартості підготовки одного кваліфікованого робітника, фахівця, аспіранта, докторанта: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 20.05.2013 № 346. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/346-2013-п>.
2. Ловінська Л. Г. Визначення вартості освітніх послуг / Л.Г.Ловінська // Фінанси України. – 2017.- №2. –С.12-26.
3. Кришталева Т.И. Классификация доходов и расходов образовательных учреждений и методики распределения косвенных затрат для исчисления себестоимости образовательной услуги / Т.И. Кришталева, Г.В. Неделько // Международный бухгалтерский учет. – 2011. - №39 (189). – С.25-32.

УДК 331.101

Підлипна Р.П.

к.е.н., доцент

доцент кафедри бухгалтерського обліку

Ужгородський торговельно-економічний інститут КНТЕУ

м. Ужгород, Україна

Підлипний Ю.В.

к.тех.н., доцент кафедри менеджменту туристичного

та готельно-ресторанного бізнесу

Ужгородський торговельно-економічний інститут

Київського національного торгово-економічного університету

м. Ужгород, Україна

МОДЕЛЮВАННЯ ЯК МЕТОД ОБҐРУНТУВАННЯ РЕЗЕРВІВ РОСТУ ПРОДУКТИВНОСТІ

Серед комплексу проблем управління підприємством особливу роль відіграє проблема продуктивності праці, підвищення її ефективності та обґрунтування резервів її підвищення.

Зростання ефективності праці забезпечує підвищення реального продукту і доходу, а тому воно є дуже важливим показником економічного зростання країни. Оскільки збільшення суспільного продукту в розрахунку на душу населення означає підвищення рівня споживання, а отже і рівня життя, то економічне зростання стає однією з головних цілей держави з соціальною орієнтацією народного господарства.

Проблемі підвищення продуктивності праці, її виміру та визначенню його резервів приділялась значна увага в працях вітчизняних вчених, таких як Богиня Д. П., Буряк П.Ю., Карпінський Б.А., Харів П.С., та ін., а також зарубіжних, зокрема Абалкіна Л.І., Карпухіна Д.Н., Струмліна С.Г та ін.